

MARK TWAIN
POVÍDKY

VYŠEHRAĐ

Translation © František Fröhlich, 2017

ISBN 978-80-7429-892-9

ŽIJE, NEBO JE MRTEV?

Měsíc březen roku 1892 jsem trávil v Mentonu na Riviéře. Místečko je to pěkně v ústraní a člověk se zde může v soukromí těšit veškerými výhodami, jaké poskytnou o několik kilometrů dál Monte Carlo a Nice, jenže na veřejnosti. Jinými slovy, máte tu stejnou záplavu slunce, stejně lahodný vzduch, stejně zářivě modré moře, a nekazí vám tu požitek valná hromada lidí, našňořený šum a okázalost. Menton je tichoučký, prostinký a poklidný, skromný a věčný. Sem boháči a výstředníci nejezdí. Sem tam se nějaký ten boháč přece jen objeví a já jsem se také záhy s jedním seznámil. Abych jej alespoň částečně utajil, budu mu říkat Smith. Jednoho dne zvolal nad druhou snídaní v hotelu Des Anglais:

„Rychle! Podívejte se na toho člověka, co vychází ze dveří. Zapamatujte si každíčkou podrobnost!“

„Proč?“

„Víte, kdo to je?“

„Ano. Byl tady několik dní, než jste přišel vy. Je to prý nějaký starý a velice bohatý výrobce hedvábí z Lyonu na odpočinku a řekl bych, že bude asi na světě sám, protože pořád vypadá smutný a zasněný a s nikým se nebaví. Jmenuje se Théophile Magnan.“

Očekával jsem, že nyní Smith nějak objasní nesmírný zájem, jaký o monsieur Magnana projevil.

Namísto toho však upadl do neobyčejně hluboké zadumanosti a na několik minut jako by byl pro mě i pro veškerý svět prostě ztracen. Chvílemi si vjížděl prsty do rozevlátých bílých kučer, aby se mu lépe přemýšlelo, a snídani nechával pomalu stydnout. Konečně pronesl:

„Ne, je to pryč, nedokážu to přivolat nazpět.“

„Co nedokážete přivolat nazpět?“

„Je to jedna z nádherných Andersenových pohádek. Ale nějak mi to vypadlo. Alespoň částečně tam jde asi o tohle: je tam dítě a to má v kleci ptáčka, kterého má hrozně rádo, ale nestará se o něj a zanedbává ho. Ptáček prozpěvuje, ale nikdo ho neposlouchá a nevšímá si ho. Postupně však na toho malého tvorečka začíná doléhat hlad a žízeň, zpívá stále naříkavěji a slaběji, až jeho zpět utuchne úplně – ptáček umře. Přijde dítě a do hloubi srdce jím začnou zmítat výčitky svědomí. Za hořkých slz a bědování přivolává své kamarády a společně ptáčka pohřbí s obřadnou slávou a dojemným žalem – a ani přitom chudinky netuší, že nejen malé děti nechávají básníky vyhladovět k smrti a pak na pohřeb a pomník utratí takových peněz, že by to bývalo básníkovi stačilo, aby si mohl spokojeně a v pohodlí žít. A teď...“

Na tomto místě jsme však byli přerušeni. Večer někdy kolem desáté jsem Smithe potkal. Pozval mě, abych s ním šel do jeho salónu a pomohl mu kouřit a popíjet horkou skotskou. Bylo tam útulno, pohodlná křesla, veselé svítílny a v krbu mile plápolal oheň z vyzrálého olivového dřeva. A aby to bylo vše naprosto dokonalé, doléhal tam zvenčí tlumený hukot příboje. Po druhé skotské, když už jsme si dlouho, líně a pokojně povídali, pravil Smith:

„Tak, teď jsme vhodně naladěni – já k tomu, abych vyprávěl podivuhodný příběh, a vy, abyste poslouchal.“

Po mnoho let to bylo tajemství – tajemství, o něž jsem se podílel já a tři další lidé, teď však tu pečeť rozlomím. Sedí se vám pohodlně?“

„Dokonale. Pokračujte.“

A zde tedy následuje to, co mi vyprávěl:

„Před mnoha a mnoha lety jsem byl mladý malíř – po pravdě řečeno velice mladý malíř – a potuloval jsem se po francouzském venkově, tuhle jsem si črtal, tamhle jsem si črtal; a zanedlouho se ke mně připojil párek mladých Francouzů, kteří zrovna podnikali totéž co já. Jak jsme byli chudí, tak jsme byli spokojení, nebo jak jsme byli spokojení, tak jsme byli chudí, řekněte si to, jak chcete. Claude Frère a Carl Boulanger, tak se ti dva mládenci jmenovali – milí, milí chlapci, a ty nejslunnější náтуры, jaké se kdy vysmívaly chudobě a užívaly života z plna hrdla za každého počásí.

Nakonec jsme tvrdě ztroskotali v jedné bretaňské vesničce a tam nás jeden malíř, zrovna tak chudý jako my, vzal k sobě a doslova nás zachránil před smrtí hladem – François Millet.“

„Cože? Sám velký François Millet?“

„Velký? Ten nebyl tenkrát o nic větší než my. Nebyl známý dokonce ani ve vlastní vesnici a chudý byl tak, že nás neměl vůbec čím nakrmit kromě tuřínů a někdy nebyly dokonce ani ty tuříny. Všichni čtyři jsme se stali věrnými přáteli, pojila nás přímo opičí láska, byli jsme nerozluční. Malovali jsme spolu ostošest ze všech sil, dílo se nám vršilo, jenže málokdy se nám podařilo něčeho z toho se zbavit. Bylo nám spolu nádherně, ale namouduši, někdy jsme už měli opravdu namále.

Něco přes dva roky to takhle pokračovalo. Konečně jednoho dne Claude řekl:

„Mládenci, jsme v koncích. Je vám to jasné? – Na-prosto v koncích. Všichni vstoupili do stávký – utvořila

se tu proti nám aliance. Obešel jsem celou vesnici a je to tak, jak vám říkám. Odmítají nám dát úvěr třeba i jediný centime, dokud nezaplatíme do poslední maličkosti, co kde dlužíme.'

Tohle nám tedy vyrazilo dech. Všechny tváře nesly výraz holého zděšení. Uvědomovali jsme si, že naše situace se stala zoufalou. Dlouho bylo ticho. Nakonec si Millet povzdechl a pravil:

„Nic mě nenapadá – vůbec nic. Navrhněte někdo něco, mládenci.“

Nereagoval na to nikdo, pokud ovšem nelze pohřební mlčení vydávat za reakci. Carl vstal a chvíli nervózně přecházel sem a tam, až řekl:

„Je to ostuda! Podívejte se na tahle plátna: hromady a hromady obrazů, a do jednoho se vyrovnají všemu, co se dneska po Evropě maluje – ať je to, kdo chce. Ano, však to taky spousta cizích lidí, co se tu potulují, říkala přesně tak – nebo skoro přesně.“

„Ale něco koupit, to ne,“ prohodil Millet.

„To máš jedno, ale říkali to. Vždyť je to taky pravda. Podívej se třeba na tu svou Večerní modlitbu! Dokáže mi snad někdo vysvětlit...“

„Pchá, Karlíčku – moje Večerní modlitba? Pět set franků mi za ni nabídli!“

„Kdy?“

„Kdo ti to nabízel?“

„Kde je?“

„Proč jsi to nevezl?“

„Počkejte – nemluvte všichni najednou. Já myslel, že dá víc – spoléhal jsem na to – vypadal na to – tak jsem si řekl osm.“

„No – a pak?“

„Že prý se přijde ještě podívat.“

„Hrom a peklo? Proším tě, Françoisi...“

„Ale vždyť já vím. Byla to chyba, byl jsem pitomec. Mládenci, já jsem to myslel dobře, to mi přece uznáte, a pak...“

„Ale samozřejmě, to je nám jasné, ty jedno srdce ze zlata. Jenže už podruhé takové pitomosti nedělej!“

„Já? Kdyby tak teď někdo přišel a nabídl nám za to hlávku kapusty – to byste koukali!“

„Kapustu! Radši to ani neříkej! Hned se mi začaly sbíhat sliny. Mluv radši o něčem jiném, tohle mě mučí.“

„Pánové!“ pravil Carl. „Jsou tyhle obrazy nekvalitní? Odpovězte mi.“

„Ne!“

„Nejsou snad vysoce a navýsost kvalitní? Odpovězte mi!“

„Ano!“

„Tak vysoce a navýsost kvalitní, že kdyby se k nim připojilo slavné jméno, prodávaly by se za skvělé ceny. Není to tak?“

„Samozřejmě. O tom nikdo nepochybuje.“

„Ale – já to myslím vážně – není to snad tak?“

„Ale jistě že je – a my to taky myslíme vážně. Jenže co má být? Jak se to týká nás?“

„Takhle, kamarádi – my k nim prostě to slavné jméno připojíme!“

Živý rozhovor ustal, jako když utne. Všechny tváře se tázavě obrátily na Carla. Co by tohle mohlo být za hádanku? Kde si vypůjčíme nějaké slavné jméno? A kdo si ho vypůjčí?

Carl si sedl a pravil:

„Tak podívejte, já pro vás mám naprosto vážný návrh. Já bych řekl, že je to jediný způsob, jak se všichni můžeme vyhnout chudobinci, a domnívám se navíc,

že je to způsob naprosto zaručený. Tento svůj názor opírám o jistá hojná a tradicí bohatě potvrzená fakta z dějin lidstva. Domnívám se, že můj plán z nás všech nadělá boháče.'

„Boháče! Ty ses zbláznil!“

„Nezbláznil.“

„Ale jistě – zbláznil ses. Čemu vlastně říkáš boháč?“

„Takových sto tisíc franků na hlavu.“

„Tak on se opravdu zbláznil. Vždyť já to věděl.“

„Jasně. Karlíčku, tvé strádání bylo ti příliš těžkým břemenem a...“

„Karlíčku, rychle si vem prášek a jdi si hajnout.“

„Moment! Nejdřív obvázat! Potřebuje obvázat hlavu a pak...“

„Ba ne, nejdřív paty – já už několik týdnů sleduju, jak mu do nich utíká rozum.“

„Držte hubu!“ křikl Millet, naoko přísně, „a nechte ho, ať se nám s tím svým plánem svěří. No tak – sem s tím, Karlíčku. O co jde?“

„Prosím. Tak tedy úvodem bych vás rád požádal, abyste si povšimli jednoho faktu v dějinách: že totiž kvality mnohého velkého umělce došly uznání, až teprve když umřel hlady. Stává se to tak často, že bych si na tom dokonce odvážil založit jakýsi přírodní zákon. Ten zákon by zněl takto: kvality každého velkého, neznámého a přehlíženého umělce musejí být a také budou uznány a jeho obrazy budou dosahovat vysokých cen až po jeho smrti. A můj plán zní takto: musíme mezi sebou losovat – jeden z nás musí umřít.“

Utrousil tuto poznámku s takovým klidem a tak nečekaně, že jsme skoro zapomněli nadskočit. Nato opět propukl divoký sbor dobrých rad – lékařských rad – jak pomoci Karlíčkovu rozumu. Carl však trpělivě

vyčkal, až rozjařenost opadne, a pak ve svém plánu pokračoval:

„Ano, jeden z nás musí umřít a zachránit ostatní – a sebe také. Budeme losovat. Na koho to slovo padne, ten bude slavný – a všichni budeme bohatí. Počkejte, mlčte chvíli – nepřerušujte mě, povídám vám, že vím, co říkám. Ten nápad vypadá asi takhle. Během dalšího čtvrt roku, ten, co bude mět umřít, bude muset malovat, seč mu síly budou stačit, aby měl co nejvíce děl – ale žádné obrazy, to ne! Jen pouhé skici, studie, částečné studie, zlomky studií, stačí tak desetkrát fuknout štětcem na plátno a je to – pochopitelně, smysl to nemá, ale bude to od něho podepsané, musí vyrobit takových padesát denně, a každý musí mít nějakou manýru nebo zvláštnost, aby se snadno poznalo, že je to jeho – takové věci se totiž prodávají, rozumíte, a světové galérie je sbírají za obrovité ceny, sotva velký umělec odejde. Budeme toho mít připravenou tunu – rozumíte, tunu! A my ostatní zatím budeme pilně podporovat kolegu v posledním tažení a zpracovávat Paříž a obchodníky s obrazy – chápete, budeme se chystat na nastávající velkou událost. A ve chvíli, kdy všechno bude přesně rozehřáté a zralé, tak na ně vybalíme jedno prima úmrtí a stříhneme si parádní funus! Už chápete?“

„N-n-ne. Nebo aspoň ne ú...“

„Ne úplně? Copak vám to nedošlo? Nikdo pochopitelně ve skutečnosti neumře, prostě si jeden z nás změní jméno a zmizí. Pohrbíme figurínu, popláčeme si nad ní a svět nám bude pomáhat. A já...“

Ale domluvit už nemohl. Všichni propukli v nadšený jásot a potlesk. Všichni vyskočili a poskakovali po místnosti a padali si kolem krku v záchvatech vděčnosti a radosti. Hodiny a hodiny jsme projednávali svůj velký

plán a vůbec jsme si neuvědomovali, že máme hlad. A nakonec, když bylo vše dojednáno do nejmenších podrobností, jsme provedli slavnostní losování a volba padla na Milleta – byl vyvolen umřít, jak jsme tenkrát říkali. Pak jsme si dali dohromady těch pár věcí, s kterými se člověk nikdy neloučí, pokud je ovšem nevsadí na to, že zbohatne – různé upomínkové tretky a tak podobně – a odnesli jsme to všecko do zastavárny, takže jsme měli na střídanou večeři i snídani, zůstalo nám pár franků na cestu a pro Milleta zbylo na nějaký ten tuřín a tak, aby měl pár dní z čeho žít.

Brzy zrána dalšího dne jsme se my tři zase ztratili, hned po snídani – pochopitelně jsme vyrazili pěšky. Každý z nás nesl nějakých deset Milletových obrázků s cílem je někde udat. Carl mířil do Paříže, kdy měl okamžitě začít pracovat na budování Milletovy slávy v přípravě na nadcházející velký den. Claude a já jsme se měli rozdělit a rozběhnout se porůznu po Francii.

Tedy, přáteli, divil byste se, jak snadno a pohodlně nám to všecko šlo. Já jsem pochodoval dva dny, než jsem zahájil obchodní činnost. Pak jsem se zastavil a začal jsem si skicovat nějakou vilu na okraji jednoho velkého města – protože jsem viděl, že majitel stojí nahoře na verandě. Přišel se na to podívat – však jsem si taky říkal, že přijde. Pracoval jsem rychle, protože jsem potřeboval, aby neztratil zájem. Chvillemi vyrážel nepatrné výkřiky pochvaly a postupně se rozehřál a pln nadšení začal prohlašovat, že jsem velký mistr.

Odložil jsem štětec, sáhl jsem do brašny, vytáhl jsem jednoho Milleta a ukázal jsem na šifru v rohu dole. A pyšně jsem pravil:

„Tohle asi poznáte, že? No, tak ten mě učil! To by v tom byl čert, abych pak neznal své řemeslo!“

Chlapík se zatvářil provinile a rozpačitě a neříkal nic. Já jsem řekl žalostným hlasem:

„Snad mi nechcete naznačit, že nepoznáváte šifru Françoise Milleta?“

Pochopitelně že tu šifru neznal, ale i tak, v životě jsem neviděl vděčnějšího člověka, když jsem ho tak snadno nechal vyváznout z úzkých. Privil:

„Ne! Ale opravdu, on je to skutečně Millet! Já vám ani nevím, na co jsem to myslel. Pochopitelně že ji teď už poznávám.“

A hned že to koupí, jenže já jsem mu na to řekl, že sice je pravda, že nejsem žádný boháč, ale takový chudák že zase taky nejsem. Ale nakonec jsem mu to přece jen přenechal, a to za osm set franků.“

„Osm set!“

„Ano. Millet by to býval prodal za vepřovu kotletu. Ano, ano, já jsem za tu bagatelku dostal osm set franků. Byl bych moc rád, kdybych ji mohl dostat nazpět za osmdesát tisíc. Ale kde jsou ty časy! Udělal jsem moc pěkný obrázek toho jeho domu a chtěl jsem mu ho nabídnout za deset franků, ale to by bylo dost dobře nešlo, když už jsem jednou byl žákem takového velikána, tak jsem mu to prodal za stovku. Těch osm set jsem hned ještě z toho města poslal Milletovi a příští den jsem vyrazil dál.

Ale už ne pěšky – kdepak. Teď už jsem jel na koni. A od té doby jezdím na koni. Prodávám jeden obrázek denně a nikdy jsem se nesnažil prodat víc než jeden. Vždycky jsem zákazníkovi říkal:

„Jsem pitomec, že vůbec nějakého Françoise prodávám, protože ten člověk už před sebou nemá ani čtvrt roku života, a až umře, tak jeho obrázek nedostanete ani za nic na světě.“

Pečlivě jsem dbal na to, abych tuto drobnou informaci roznosl co nejdál a připravil tak svět na velikou událost.

Sám si přičítám čest za nápad, že obrázky budeme prodávat – na to jsem totiž přišel já sám. Navrhl jsem to posledního večera, když jsme dávali dohromady podrobnosti celé kampaně, a všichni tři jsme se dohodli, že to poctivě a bez podvádění vyzkoušíme, než to zavrhneme ve prospěch nějakého jiného plánu. Úspěch jsme s tím měli všichni. Já jsem šlapal pěšky jen dva dny, Claude pochodoval taky dva – měli jsme totiž oba strach, abychom z Milleta neudělali slavnou osobu příliš blízko domova – ale Carl, ten rošťák nesvědomitý, ten šlapal jen půl dne a pak už si cestoval jako vévoda.

Občas jsme zašli za šéfredaktorem nějakého provinčního listu a vyslali jsme na cestu různými novinami nějakou tu malou zprávičku – ne snad zprávičku, že byl objeven nový malíř, ale zprávičku, ve které jsme se tvářili, jako by Françoise Milleta znal kdekdo, ne zprávičku, která by ho snad nějak vychvalovala, ale jen stručnou zmínku o tom, v jakém stavu se ‚Mistr‘ právě nachází – tu nadějnou, tu zase skličující, ale vždycky s nádechem obav z toho nejhoršího. Vždycky jsme příslušný odstaveček zaškrtili a noviny jsme rozesílali lidem, kteří si od nás koupili obraz.

Carl brzy dorazil do Paříže a rozjel to tam ve velkém stylu. Spřátelil se se zahraničními dopisovateli a zařídil, aby se zprávy o Milletově stavu dostaly do Anglie a taky po celé Evropě a do Ameriky a vůbec všude.

Když uplynulo šest neděl od zahájení akce, sešli jsme se my tři v Paříži, všechno jsme zarazili a přestali jsme psát Milletovi, aby posílal další obrazy. Konjunktura byla na takové výši a všechno bylo uzrálé do takové

míry, že nám bylo jasné, jaká chyba by bylo neudeřit právě v tuto chvíli. Tak jsme napsali Milletovi, aby honem ulehl a koukal začít urychleně chřadnout, protože bychom rádi, kdyby mohl umřít tak do deseti dnů, jestli to všecko stihne.

Pak jsme to všecko spočítali a zjistili jsme, že jsme ve třech prodali celkem pětasmmdesát malých obrázků a skic a vytřískali z toho celkem devětašedesát tisíc franků. Poslední a nejgeniálnější operaci provedl Carl. Prodal Večerní modlitbu za dva tisíce dvě stě. Panečku, jak my jsme ho velebili – to jsme ještě netušili, že přijde den, kdy sama Francie bude bojovat o právo vlastnit tenhle obrázek, a že ho nakonec ukořistí nějaký cizinec za pět set padesát tisíc hotově!

Ten večer jsme uspořádali závěrečnou večeři se šampaňským a druhý den jsem se sbalil a vyrazil s Claudem ošetřovat Milleta v jeho posledních chvílích, odhánět dotěrné zvědavce od vrat a zásobovat Carla v Paříži každodenními bulletiny do tisku všech světadílů pro informaci nedočkavé světové veřejnosti. Konečně se dostavil tragický konec a Carl dorazil právě včas, aby nám pomohl se závěrečnými smutečními obřady.

Jistě si vzpomínáte na onen slavný pohřeb, a jaký rozruch způsobil po celé zeměkouli a jak slavné osobnosti obou světů se sjely, aby prokázaly svůj hluboký žal. My čtyři – stále nerozluční – jsme nesli rakev a nedovolili jsme nikomu, aby nám pomohl. A to jsme udělali moc dobře, protože v ní nebylo nic než vosková figurína, takže každý jiný nosič by hned poznal podle váhy, že tu něco nehraje. Ano, ano, my všichni, táž stará čtveřice, která s takovou láskou se podílela o strádání za starých časů, teď už nenávratně ztracených, jsme nesli ra...”

„Jací čtyři?“

„My čtyři – protože Millet pomáhal nést svou vlastní rakev. V převleku, rozumíte. Byl převlečen za příbuzného – vzdáleného příbuzného.“

„Ohromující!“

„Ale přesto pravdivé. No, jistě si pamatujete, jak potom ty jeho obrazy letěly nahoru. Peníze? Nevěděli jsme, co s nimi. Dneska je v Paříži jeden člověk, který vlastní sedmdesát Milletů. Zaplatil nám za ně dva milióny franků. A pokud jde o ty metráky skic a studií, co Millet vychrlil za těch šest neděl, co jsme dělali cesťáky – no, divil byste se, kdybych vám řekl, za co je v dnešní době prodáváme – tedy pokud se shodneme, že jeden dáme z rukou.“

„Je to skvělý příběh, prostě skvělý.“

„Ano – i tak by se to dalo říct.“

„A co se vlastně vůbec stalo s Millem?“

„Umíte zachovat tajemství?“

„Umím.“

„Vzpomínáte si na toho člověka, na kterého jsem vás upozornil dneska dopoledne v jídelně? To byl François Millet.“

„Pane...“

„...bože! Ano. Alespoň jednou se jim nepodařilo vyhladovět génia k smrti a pak nastrokat do kapes ostatních odměnu, kterou měl dostat on sám. Tenhle zpěvavý ptáček si tedy nemusel vyzpívat srdíčko a pak dostat zapláceno ledovou parádou jednoho velkého funusu. O to jsme se postarali.“

OBSAH

Podivuhodný zážitek

7

Uloupený bílý slon

45

Proslulý žabí skokan
z Calaveraského okresu

73

Žije, nebo je mrtev?

83

Milionová bankovka

95

MARK TWAIN
POVÍDKY

Z anglických originálů *A Curious Experience*,
The Stolen White Elephant, *The Celebrated*
Jumping Frog of Calaveras County, *Is He Living*
or Is He Dead?, *The Million Pound Bank Note*

přeložil František Fröhlich
Typografie Vladimír Verner

Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2017 jako svou 1648. publikaci

Vydání druhé, ve Vyšehradu první.

AA 4,83. Stran 128

Odpovědná redaktorka Alena Snelling

Vytiskla Těšínská tiskárna, a. s.

Doporučená cena 188 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz

www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-892-9